

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kolonizace vrcholného středověku

Tematická oblast	Přemyslovské Čechy
Datum vytvoření	28. 12. 2012
Ročník	6. ročník osmiletého nebo 1. ročník čtyřletého gymnázia
Stručný obsah	Student se seznámí s kulturním pozadím vrcholného středověku v Čechách. Uvědomí si, že i k nám pronikla rytířská kultura a naše „české nebe“ se rozšířilo o nové světce.
Způsob využití	Studenti samostatně ve skupinách nastudují text pracovního listu a poté seznámí třídu se stručným výtahem. jednotlivé výtahy společně porovnejte.
Autor	Mgr. Michael Dvorský
Kód	VY_32_INOVACE_18_DDVR05

Vrcholně středověká kolonizace a zakládání měst

Čtrnácté století je tradičně označováno za dobu velké, vnější či německé kolonizace, která podstatně změnila podobu české společnosti. I do těchto historických otázek byly od 19. století až donedávna promítány tendenční politické a nacionální pohledy. Je třeba si však uvědomit, že ve středověku byla národní složka vždy podřízena hlediskům stavovské, politické či náboženské příslušnosti. Povolávání městských či vesnických kolonistů, ale i rytířů a mnichů či pěvců (minnesengři), běžné ve všech zemích středovýchodní Evropy (Polsko, Halič, Čechy, Uhry), nemělo proto nic společného s nacionální či mocenskou expanzí, ale sloužilo především zájmům místních panovníků a vrchností. Příchozí německé, ale i vlámské či valonské obyvatelstvo doplňovalo vnitřní hospodářskou strukturu a v některých oblastech (Pomořany, Dolní Slezsko) ji ovšem jazykově postupně překrylo. K takovým pohybům obyvatelstva v rámci osidlování docházelo po celé Evropě.

Bylo by velmi zjednodušující říci, že ve 13. století vznikly německé "Sudety" tak, jak je známe z 20. století. Došlo sice k osídlení některých pohraničních částí německým obyvatelstvem, ale zdaleka ne v takovém rozsahu, který pak přinesl hospodářský a demografický vývoj od 16.-17. století. Na druhé straně se i v původně českém vnitrozemí objevily německé měšťanské rodiny, obchodující s jinými vesměs německými městy střední Evropy, ale zároveň politicky podřízené českým vládcům, případně místní vrchnosti.

V ideálním případě kolonizace byl stanoven dědičný pacht (držba polí, odvádění peněžní renty na smluvním základě), jenž vycházel z nadřazeného postavení feudálního pána. Kolonisty zastupoval lokátor, který vyměřil polnosti a mnohdy se stal zároveň rychtářem (představitelem práva a vrchnostenské moci, to bylo často spojeno s hospodářskými výhodami). Po určitou dobu byla vesnice osvobozena od svých povinností. Majitelé polí dodržovali při obdělávání trojhonný systém (střídá se jař, ozim, úhor). Půda sedláků se nazývala rustikál, panská dominikál. Robotní povinnosti (na panských dvorcích) tvořily jen několik dní v roce. Místo nich platili rolníci dvakrát ročně pevně stanovené peněžní dávky.

Města byla tvořena komunitami měšťanů se zvláštním svobodným právem. Městské soudnictví bylo nezávislé na zemském právu a obracelo se vždy k vyšším právním městským autoritám. V českých zemích, dokonce přímo mezi Starým Městem a Malou Stranou na území Prahy, procházela hranice mezi okruhy městského práva norimberského a magdeburského. Zástupcem zájmů pána města byl rovněž (jako na vsi) rychtář, záležitosti královských měst spravoval podkomoří, královských měst horních mincmistr. V čele městské samosprávy stála městská rada, volení konšelé a purkmistr. Politický vliv "velké obce" všech obyvatel města byl malý, fakticky rozhodoval městský patriciát (ve větších městech nejbohatší, zpravidla obchodnické rody). Jednotlivá města získávala od panovníka privilegia, různé výsady, které jim měly zajistit hospodářské a soudní výhody. Patřilo k nim např. právo mílové (na míli od města nesměla být provozována žádná živnost), várečné (vaření piva), trhu, výstavby opevnění apod.

Prudkým rozvojem procházela města horní, která měla osobité právní postavení.

Němečtí příchozí, měšťané či sedláci, netvořili homogenní nebo dokonce politicky vyčleněnou skupinu. Hovořili nadto různými dialekty. Záhy se sbližovali se svým okolím, ztotožnili se s českou státností, s potřebami svých panství a podíleli se na výstavbě země české i moravské jako její plnoprávní obyvatelé. Nacionální protiněmecké výpady v Dalimilově kronice lze připsat dočasnému vyostření rivality mezi šlechtou a ambiciózními měšťanskými rody na počátku 14. století.

Otázky:

Můžeme německou kolonizaci chápat nacionálně jako mocenskou expanzi?

Vysvětli pojmy trojhonný systém, rustikál, dominikál, rychtář, podkomoří.

Co patřilo mezi městská privilegia?

Odpovědi:

1. Ne, zvát kolonizátory bylo v zájmu domácí vrchnosti.
2. Trojhonný systém – střídá se ozim, jař a úhor
rustikál – půda sedláků, dominikál – půda panská
rychtář – stál v čele panského města, podkomoří v čele královského města
3. Městská privilegia – např. právo várečné, mílové nebo trhové